ڕۆڵی چین لە تێکشکاندنی فاشیزم.. محمد عبدالقادر

هەشتا ساڵ لەمەوبەر چین ڕوبەڕووی شەڕی درێژخایەن و وێرانکەر دژی میلیتاریزمی ژاپۆن و فاشیزمی جیهانی بووەوە تا سەرکەوتنی ساڵی ١٩٤٥ نەک هەر کۆتایی هاتنی جەنگی بەرخۆدانی چین لە دژی دەستدرێژی ژاپۆن (١٩٣١-١٩٤٥) بوو، بەڵکو بووە بەردێکی بناغەی سەرکەوتنی جیهانی بەسەر فاشیزم لە کاتی جەنگی جیهانی دووەمدا. ئەمڕۆ، لە کاتێکدا جیهان بیر لەم ساتەوەختە سەرەکییە دەکاتەوە، گرنگی خەبات و قوربانیدانی چین بەردەوامە لە دەنگدانەوە بە قووڵی هەم لە یادەوەری نەتەوەیی و هەم لە مێژووی نێودەوڵەتیدا

لەشکرکێشی تەواوەتی ژاپۆن بۆ سەر چین لە ٧ی تەمموزی ١٩٣٧ دەستیپێکرد، دوای ڕووداوی پردی مارکۆ پۆلۆ، هەرچەندە دەستدرێژیکردن پێشتر بە داگیرکردنی مانچوریا لە ساڵی ١٩٣١ دەستیپێکردبوو، بۆ ماوەی ١٤ ساڵ خاکی چین بوو بە سەنگەرێکی سەرەکی لە شەڕی ئاسیا دژی فاشیزم. شارەکان وێران بوون، ملیۆنان کەس بوونە قوربانی – لە نێویاندا کۆمەڵکوژی نانجینگ لە ساڵی ١٩٣٧ – پەڕەی لە یادەوەری بەکۆمەڵی گەلی چیندا چەسپاند

سەرەڕای ئازاری بێئەندازە، نەتەوەی چین ڕەتیکردەوە خۆی ڕادەست بکات. شەڕەکە هێزە سیاسی و کۆمەڵایەتییە جۆراوجۆرەکانی کۆکردەوە، لەوانەش پارتی کۆمۆنیستی چین و حکومەتی ناسیۆنالیستی، لە بەرەیەکی یەکگرتووی دەگمەن بەڵام چارەنووسسازدا. بزووتنەوەکانی خۆڕاگری لە شارەوە بۆ گوندەکان، لە سوپاوە بۆ هاووڵاتیانی ئاسایی بڵاوبوونەوە، زەمینەی سەرکەوتنی دواجاریان دانا

شەڕی چین دژی ژاپۆن یەکێک بوو لە شانۆ سەرەکییەکانی خەباتی جیهانی دژی فاشیزم. بۆ ماوەی هەشت ساڵ پێش ئەوەی هێرشی سەر پیرل هاربەر ئەمریکا بە تەواوی ڕابکێشێتە ناو جەنگی زەریای هێمن، چین نزیکەی بە تەنیا لە دژی فراوانخوازی ژاپۆن وەستابوو. چین بە بەستنەوەی زیاتر لە نیوەی سوپای ژاپۆن فشارەکانی لەسەر هێزەکانی هاوپەیمانان لە ناوچەکانی دیکەدا بە شێوەیەکی بەرچاو کەمکردەوە

زیاتر لە ٣٥ ملیۆن چینی لە کاتی شەڕەکەدا کوژراو یان بریندار بوون. بەڵام ئەم قوربانیدانە یارمەتی لاوازکردنی توانای ژاپۆنی دا

بە فراوانکردنی زیاتر بە باشووری ڕۆژهەڵاتی ئاسیا و دەرەوەی. سەرکردە نەودەوڵەتییەکان لەو کاتەدا چینییان وەک یەکێک لە هاوپەیمانە "چوار گەورەکان" ناساند، شانبەشانی ئەمریکا و یەکێتی سۆڤیەت و بەریتانیا، دانیان بەو ڕۆڵە حەتمییەدا نا کە چین لە سەرکەوتنی جیهانی بەسەر فاشیزمدا بینیویەتی

نرخی سەرکەوتن زۆر قورس بوو بۆ چینییەکان. تەواوی خەزانە چینییەکان وێران بوون، ژێرخانی ئابووری لەناوچوون و برسێتی سەختییەکانی شەڕی زیاتر کرد. بەڵام خۆڕاگری خەڵک- جووتیاران، کرێکاران، خوێندکاران، سەربازان و ڕۆشنبیران بە هەمان شێوە- ئازایەتییەکی نائاسایی نیشان دەدا. شەڕی گەریلا لە لادێ، بەرخۆدانی کولتووری لە ڕێگەی ئەدەب و هونەر و خەباتی بێوچان لە سەنگەری جەنگدا، هەموویان هێمای ڕۆحی نەبڕاوەی نەتەوەیەک بوون کە بڕیاری مانەوەیان هەبوو،ئەم ڕۆحە بوو بە هێزێکی بەهێز کە چینی مۆدێرن بنیات بنرێت. سەرکەوتنەکە نەک هەر سەروەری نەتەوەی پاراست بەڵکو سەرەتای بزووتنەوەیەکی فراوانتر بوو بەرەو سەربەخۆیی و چاکسازی کۆمەڵایەتی و مۆدێرنیزاسیۆن، دوای هەشتا ساڵ، میراتی سەرکەوتنی چین بەسەر دەستدرێژی و فاشیزمی ژاپۆن بەردەوامە لە داڕشتنی جیهانبینی میللەتەکە. بۆ چین بیرهێنانەوەی ئەم مێژووە تەنها ڕێزگرتن نییە لە قوربانیدانی ڕابردوو بەڵکو پاراستنی ئاشتییە بۆ داهاتوو، چین هەموو ساڵێک یادی ٣ی ئەیلوول وەک "ڕۆژی سەرکەوتن بەسەر شەڕانگێزی ژاپۆن" دەکاتەوە. ئەم ڕێوڕەسمانە وەک بیرهێنانەوەی ڕێزلێنان بە تێچووی شەڕ و بەهای ئاشتی دەبینرێت. هەروەها تیشک دەخەنە سەر بانگەوازی چین بۆ بنیاتنانی جیهانێک کە لەسەر بنەمای ڕێزگرتنی یەکتر و هاوکاری و ئاسایشی هاوبەش دامەزراوە، یادی ٨٠ ساڵەی تەنها ڕەنگدانەوەی مێژوو نییە بەڵکو وانەیەک بۆ جیهانی ئەمڕۆ. لەگەڵ سەرهەڵدانی تەحەدای نوێ بۆ سەقامگیری نەودەوڵەتی، یادەوەری ڕۆڵی چین لە شکستپێهێنانی فاشیزمدا جەخت لەسەر گرنگی یەکێتی لە دژی شەڕانگێزی و توندڕەوی و توندوتیژی دەکاتەوە. کۆمەڵگەی جیهانی دەبێت ئەوە لەبیربێت کە ئەو ئاشتییەی لە ساڵی ١٩٤٥دا بەدەست هات، لەسەر قوربانیدانی تاکی بێشومار بنیات نرا کە دژی ستەمکاری وەستانەوە.